

onthouding"! Zwaar nerveuse vrouwen kunnen om een kleinigheid flink van streek raken. VAN EMDE BOAS wil met dit geval toonen, dat de toepassing van de methode OGINO—SMULDERS vaak op absolute onthouding moet lijken, maar dit geval bewijst juist het tegenovergestelde, want er wordt nog steeds toegepast $7 + (12) + 11 = 30$. Dit voorschrift werkt nu al $3\frac{1}{2}$ jaar bevredigend, terwijl er, dank zij waarneming van ovulatieverschijnselen, meermalen *bekorting* van de onthouding mogelijk was.

Ook in de weergave van geval 45 van SMULDERS geeft VAN EMDE BOAS een onjuiste voorstelling, zeggend, dat deze vrouw als voorschrift krijgt $(19) + 11 = 30$. Er staat echter èn in de tabel èn in den tekst, dat het echtpaar dit voorschrift *uit eigen beweging* verkiest.

Ik wil eindigen met mijn critiek op het nieuwe geval van zoogenaamde „mislukking der methode OGINO—SMULDERS”, weergegeven op bldz. 5575 in het naschrift. Het is jammer, dat ook hier niet *alle* data en gegevens nauwkeurig worden opgesomd, waarop de constructie van den aangenomen cyclusvorm steunt. Zooals de publicatie daar ligt, constateer ik allereerst, dat hier wederom *niet* gevolgd is de oorspronkelijke methode OGINO. Opgaven van de daartoe noodzakelijke 12 voorafgaande objectief vastgestelde cycli ontbreken. Er zijn er slechts 5. Daarop kan slechts volgens de methode OGINO—SMULDERS een *voorloopig* voorschrift grond worden volgens de beginselen, aangegeven op bldz. 57, 7e druk SMULDERS—HOLT. Volgens deze beginselen zou het beginvoorschrift *voorzichtiger* moeten uitvallen dan VAN EMDE BOAS gaf, dat wil zeggen met ruimer onthoudingstermijn. Eigenaardig en niet goed te praten is VAN EMDE BOAS' raad aan de vrouw om het (foutieve en onvoorzichtige) voorschrift „voorzichtig” toe te passen. Indien voorzichtigheid noodig was, behoorde die dan toch op de eerste en voornaamste plaats van den arts uit te gaan en niet overgelaten te worden aan de willekeur der echtelieden! De laatsten handelden dan ook volkomen correct.

Men meene niet, dat het gemakkelijk is de methode OGINO—SMULDERS aan te tasten. Er is discussie mogelijk over *ondergeschikte* details, doch de groote lijnen staan onwrikbaar vast. Dit volgt uit het feit, dat er zorgvuldig tegen gewaakt is de methode op te bouwen op theorieën of hypothesen. De methode steunt uitsluitend op nuchter waargenomen *ervaringsfeiten*, waartegen alle getheoretiseer te pletter *moet* loopen.

Bilthoven, 30 December 1934.

J. G. H. HOLT.

ONDERVOEDING.

Ondervoeding, als proces bedoeld, uit zich door vermagering. Het is uiterst moeilijk objectieve gegevens te verkrijgen van het gewichtsbeloop van de leden der werklooze gezinnen. Mocht er al een onderzoek dienaangaande zoo spoedig mogelijk ingesteld worden, dan zal het nog langen tijd duren, voordat uit de dan bekend geworden getallen een conclusie getrokken kan worden.

Ondervoeding als toestand bedoeld, zou kunnen blijken uit verhoogde sterfte of ziektecijfers onder de leden der werklooze gezinnen, of in een verminderde praestatie, bijvoorbeeld van de moeders in deze gezinnen. Maar langs dezen weg tot een conclusie te geraken zou slechts mogelijk zijn, als de ondervoeding zoo ernstig geworden is, dat om hierop te willen wachten (als men werkelijk bijvoorbeeld een mogelijke stijging der sterftecijfers verwacht) misdadig lijkt.

De manier die gekozen moet worden, om vast te stellen, of tengevolge der oeconomische crisis; bij een groot gedeelte van ons volk, ondervoeding kan ontstaan, bestaat in het budgetonderzoek van een voldoende aantal werklooze gezinnen.

Uit de gegevens, welke men hiermede verkrijgt, kan men veel over dit vraagstuk leeren. Voor hen, die het budgetonderzoek uitvoerden, is dit zonder meer duidelijk, voor anderen zal ik de waarde kort schetsen.

Allereerst kan men het aantal calorieën, dat de menschen per dag opnemen, met een voldoende mate van nauwkeurigheid berekenen. Wel moeten bij deze

berekening fouten vermeden worden, zooals sommige onderzoekers maken, door bijvoorbeeld van het berekende aantal calorieën uit de voeding niet 10 pCt. af te trekken voor het aantal calorieën, dat met de ontlasting verloren gaat.

Grove fouten kunnen niet gemaakt worden en men krijgt een juist inzicht in de uitgaven voor de voeding besteed, als men alles wat uitgegeven wordt laat opschrijven. Men ziet dan bijvoorbeeld, dat voor andere voeding als opgegeven werd, werkelijk geen geld beschikbaar was. Over het benodigde aantal calorieën kan men van meening verschillen. Beneden een bepaald getal mag dit niet liggen. Uit onderzoekingen, van physiologen, over basaal metabolisme en over het aantal calorieën, dat noodig is voor een geringe lichaamsbeweging zijn getallen bekend, waaraan iedere voeding moet voldoen.

Geëischt mag worden, dat dit aantal calorieën, en dan liefst een aantal, dat aan den allerlaagsten kant ligt, zoo bijvoorbeeld 2300 calorieën per dag, zooals KESTNER en KNIPPING aangeven, voor een volwassen werklooze ter beschikking staat. Natuurlijk weet ik dat 2300 calorieën voor een zwaar persoon onvoldoende kunnen zijn (vooral voor de normaal werkende moeder), maar voor een onderzoek bij een groot aantal personen kan men, als men niet tevens het lichaamsgewicht in rekening kan brengen, een gemiddeld getal, waar dan ook zeker aan voldaan moet worden, aannemen.

Uit het budgetonderzoek kan men ook over het gebruik van vitamines ingelicht worden. Zoo blijkt bijvoorbeeld, dat het absoluut onjuist is, dat een ondervoeding in kwalitatieven zin slechts voorkomt bij ondoelmatige keuze van het voedsel. *Zoo is bijvoorbeeld de toevoer van vitamine D; in den winter, in het werklooze gezin absoluut onvoldoende.*

De werkloozen hebben hier geen keus, want de voedingsmiddelen, die vitamine D bevatten, zijn over het algemeen te duur voor hen. *De groote gezinnen, die goedkoope, onvermengde margarine gebruiken, krijgen geen vitamine D met hun voeding.* Hier moeten zich funeste gevolgen voordoen, bijvoorbeeld bij zwangere en zogende moeders. Gedeeltelijk kan in dit tekort voorzien worden door veel levertraan voor te schrijven, maar voor alle gezinsleden is hier slechts iets te bereiken door, wat ik aan de bevoegde autoriteiten voorstelde, ook de goedkoope margarine voor een gedeelte met natuurboter te vermengen.

Wat verder uit het budgetonderzoek te leeren valt is heel veel, zoo bijvoorbeeld over de kleeding. Dit zal ik buiten beschouwing laten, als niet tot het onderwerp behoorend. Wel is het gelukkig, dat de meeste werkloozen een minimum voor kleeding besteden en zodoende meer geld voor voeding kunnen uitgeven.

Het budgetonderzoek moet, in het onderzoek naar een eventueele ondervoeding van het werklooze gezin, de basis vormen.

Gecombineerd met een weging der leden van het werklooze gezin, waarin een budgetonderzoek verricht wordt, is dit de ideale methode van onderzoek.

Om ondervoeding te voorkomen, en dit is het wat toch allereerst eisch moet zijn, is het budgetonderzoek zelfs het eenige middel.

Aanleiding tot dit stukje was het wanbegrip, dat uit sommige krantenartikelen blijkt te bestaan, over een vraagstuk, dat velen het belangrijkste sociaal-hygiënische vraagstuk van onzen tijd vinden.

Ik hoop ook dat de vraag om vermenging van goedkoope margarine met een percentage natuurboter door velen gesteund en door de autoriteiten begrepen zal worden. Dan heeft het reeds verrichte budgetonderzoek al practische waarde opgeleverd.

S. A. TEN BOKKEL HUININK,

Controleerend geneesheer op de verstrekking van
versterkende middelen, der gemeente Schiedam.
Rotterdam, 15 Januari 1935.